

Mariusz Niestrawski, *III. Dywizjon Lotniczy w obronie Lwowa w sierpniu 1920 roku*, Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej, Przemysł 2020, ss. 231

<https://doi.org/10.19195/1429-4168.26.14>

Mariusz Niestrawski, historyk wykształcony na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, specjalizuje się w dziejach polskiego lotnictwa. Zajmuje się przede wszystkim jego wczesnym okresem, z początków polskiej niepodległości. Opublikował dwutomową monografię *Polskie wojska lotnicze w okresie walk o granice państwa polskiego (1918–1921)* oraz *Lotnictwo w wojnie polsko-ukraińskiej 1918–1919*. Jego najnowsza książka to *III. Dywizjon Lotniczy w obronie Lwowa w sierpniu 1920 roku*.

Historia polskiego lotnictwa zaczęła się na wschodzie, a ściśle we Lwowie, gdzie w okresie zaborów powstało środowisko zainteresowane techniką lotniczą, które w 1909 roku powołało do życia Związek Awiatyczny Słuchaczy Politechniki Lwowskiej. Z jego inicjatywy organizowano odczyty i wystawy oraz prowadzono badania eksperymentalne. Udało się im zbudować pierwszy zaprojektowany i wykonany przez Polaków samolot. Podczas walk polsko-ukraińskich o Lwów powstała pierwsza polska eskadra bojowa. Wykorzystując samoloty pozostawione przez Austriaków, 5 listopada 1918 roku wykonała pierwszy lot bojowy w historii polskiego lotnictwa.

Omawiana książka opisuje działania eskadry podczas wojny polsko-bolszewickiej, w którą zaangażowane były wszelkie siły, jakimi dysponowało państwo polskie krótko po odzyskaniu niepodległości. Ich istotną częścią było lotnictwo, które w ciągu poprzednich dwóch lat zdołało się rozwinąć. Lwowa przed agresorem bronił III Dywizjon Lotniczy, o którym jest książka.

Niestrawski przedstawia historię tej jednostki w trakcie walk w obronie Lwowa w sierpniu 1920 roku. Jako że jest to tylko część działań lotnictwa w trakcie wojny polsko-bolszewickiej, toteż zasadnicza partia pracy została poprzedzona trzema rozdziałami wprowadzającymi. Pierwszy z nich zawiera podstawowe informacje o udziale lotnictwa polskiego w tej wojnie. Drugi przedstawia historię III Dywizjonu Lotniczego, od momentu powstania pod koniec 1918 roku aż do lipca 1920 roku. Trzeci rozdział mówi o walkach polskiego lotnictwa z Armią Konną Siemiona Budionnego.

Następne rozdziały zostały poświęcone walkom III Dywizjonu Lotniczego z Armią Konną w sierpniu 1920 roku. Rozdział czwarty, obejmujący czasowo pierwszą połowę sierpnia 1920 roku, opowiada o ataku Budionnego na Lwów. Rozdział piąty jest poświęcony dwóm dniom — 16 i 17 sierpnia — w których polskie samoloty startujące z podlwowskiej Lewandówki przyczyniły się w znacznym stopniu do skutecznej obrony miasta przed agresorem. Rozdział szósty mówi o zatrzymaniu i powolnym

odepchnięciu oddziałów Budionnego od Lwowa pomiędzy 18 a 23 sierpnia. W tym czasie jednak III Dywizjon Lotniczy nie brał zbyt dużego udziału w walkach z powodu wcześniej poniesionych strat i niesprzyjających warunków atmosferycznych. Rozdział siódmy opowiada o ostatnich działaniach polskich lotników przeciw Armii Konnej aż do jej ostatecznego odwrotu 26 września.

Ostatni rozdział książki dotyczy wpływu działań III Dywizjonu Lotniczego, zwłaszcza jego ataków przeciwkawaleryjskich, na opracowywane w późniejszych latach koncepcje wykorzystania lotnictwa myśliwskiego. Sądzone, niestety mylnie, że w przyszłej wojnie będzie ono zastosowane również do zatrzymywania ataków konnych oddziałów wroga.

Oprócz wyżej wymienionych ośmiu rozdziałów monografia Niestrawskiego ma także wstęp, zakończenie i bibliografię, w której zamieszczono materiały źródłowe oraz publikacje, a na końcu książki znajduje się indeks nazwisk. Praca nosi zatem cechy prac naukowych. Autor zamieścił na osobnych stronach krótkie biogramy osób, które w opisywanych zmaganiach odegrały jakąś istotną rolę. Opisuje w nich zarówno to, co działo się z tymi ludźmi po wojnie, jak i ich dalsze losy, kiedy to uchodzili niekoniernie za bohaterów. Autor zawarł w książce kilka map, które pozwalają się zorientować, gdzie dokładnie toczyły się opisywane wydarzenia. Tekstowi towarzyszą liczne fotografie pochodzące w większości z opisywanego okresu, które ilustrują działania polskich jednostek lotniczych w latach 1918–1920.

Monografia Niestrawskiego reprezentuje dział historii wojskowości zajmujący się szczególnie problemami związanymi z lotnictwem — z jego organizacją, a przede wszystkim walkami prowadzonymi z jego udziałem. Nie pomija również kwestii, którymi zajmuje się z zasady głównie historia techniki wojskowej.

Omawiana książka jest z pewnością wyróżniającym się opracowaniem, opartym na dobrze dobranych źródłach, przystępnie napisanym i starannie wydanym przez Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej. Jako taka znacznie powiększa zasób wiedzy na temat tego, co się działo przed ponad 100 laty na wschodnich obszarach Polski.

Jakub Pełczyński